

**Alexandru BOUREANU**

**STUDII  
PRIVIND STATUTUL ARTISTULUI**



**EDITURA UNIVERSITARIA  
CRAIOVA, 2012**

Referenți științifici:

Prof.univ.dr. Bogdan ULMU

*Universitatea de Arte „George Enescu” Iași*

Maître de conférences Claire DESPIERRES

*Université de Bourgogne, Dijon, France*

Lect.univ.dr. Carmen CROITORU

*UNATC „I.L. Caragiale” București*

Copyright © 2012 Universitaria

Toate drepturile sunt rezervate Editurii Universitaria

---

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României**

**BOUREANU, ALEXANDRU**

**Studii privind statutul artistului /** Alexandru Boureanu. –

Craiova : Universitaria, 2012

Bibliogr.

ISBN 978-606-14-0472-8

7

STUDIES REGARDING THE STATUS OF THE ARTIST BETWEEN INSTITUTIONAL  
AND INDEPENDENT IN THE NEW EUROPEAN CONTEXT

This work was supported by CNCS-UEFISCDI,

project number PN II-RU code PD\_113/2010

PROIECT DE CERCETARE

Consiliul Național al Cercetării Științifice (CNCS)

Prin

Unitatea Executivă pentru Finanțarea Învățământului Superior, a Cercetării, Dezvoltării și Inovării  
(UEFISCDI)

Apărut: 2012

**TIPOGRAFIA UNIVERSITĂȚII DIN CRAIOVA**

Str. Brestei, nr. 156A, Craiova, Dolj, România

Tel.: +40 251 598054

Tipărit în România

## ÎN LOC DE INTRODUCERE

*“Tout ce qui peut être compté ne peut être mesuré,  
et ce n'est pas tout ce qui est mesurable qui compte”*

Albert Einstein.

În munca actorului, descoperirea și cunoașterea personajului împreună cu întregul său univers dramatic se realizează prin: *intuiție și cercetare rațional – deductivă*. Aparent sunt două drumuri opuse, în realitate, ele nu sunt decât două aspecte ale aceluiași fenomen: *cunoașterea*.

Dacă prin intuiție actorul surprinde în mod spontan unitatea caracterului reflectată într-o acțiune particulară ori aspect exterior, prin analiză și documentare el realizează pătrunderea în detaliu a manifestărilor complexe ale eroului dat de autor. Aceste două posibilități sunt de fapt două uși ale aceleiași porți. Numai deschizându-le pe amândouă se poate ajunge la descoperirea și cunoașterea personajului. *„Definiția cea mai generală a intuiției este aceea de cunoaștere directă, fără explicarea unei justificări”*<sup>1</sup>.

Citind textul, personajul se dezvăluie spontan, fără să fi făcut anterior un proces de analiză. Intuiția poate apărea atât la prima lectură a textului, cât și mai târziu în timpul repetițiilor acasă sau chiar pe stradă. *„Actorul citește câțva timp, apoi deodată se oprește și rămâne cufundat în gânduri. O frază, o indicație a textului i-au fixat atenția”*<sup>2</sup> – *„...brusc aflux de idei care se impun conștiinței – stare de excitație generală care însoțește brusc”*<sup>3</sup>

Deși apare spontan, „inexplicabil”, intuiția necesită o disponibilitate, se bazează pe structura unor cunoștințe sau experiențe anterioare și presupune un oarecare grad de familiarizare cu personajul și condițiile lui de viață. Actul intuitiv apare neprevăzut; el nu se poate declanșa după bunul plac, dar, cunoscând aportul pe care îl aduce în cunoașterea personajului, el poate fi „așteptat” creându-i-se condiții favorabile.

Urmărind un text, imaginația cititorului se grăbește să contureze într-un fel sau altul peisajul, persoanele, atmosfera în care se petrece acțiunea descrisă. Aceste elemente creează imaginea celor citite, imagine care declanșează stări, atitudini, emoții. Aceste reacții sunt produsul experienței anterioare pe care cititorul a acumulat-o conform capacității sale de reținere, a predispozițiilor, a specializării sale profesionale etc.

Același lucru se întâmplă și în timpul lecturii unei piese: personajele se desprind datorită *„îmbrăcămintei”* pe care imaginația se grăbește să le-o ofere, îmbrăcămintea, care într-o mare măsură, este însă preluată din experiențele altora, de la spectacolele văzute anterior, din criticile, citite, de la filmele vizionate, din albume, fotografii etc.

Citind textul, actorul trebuie să descopere *omul* care trăiește azi, aici, acum, indiferent dacă face parte dintr-o tragedie antică ori shakespeareiană, dacă aparține teatrului psihologic ori celui absurd, dacă vorbește în vers ori în proză, dacă reprezintă un simbol ori un ideal. El trebuie să se miște, să vorbească, să asculte, să râdă ori să plângă azi, aici, acum, ca toți oamenii. Dar această ființă este foarte complexă și foarte greu de pătruns.

<sup>1</sup> Fischbein, E., *A învăța și a înțelege*, Editura didactică și pedagogică, București, 1970, pag. 40

<sup>2</sup> Sturdza Bulandra, Lucia, *Amintiri*, Ed. Meridiane, București, 1962, pag. 259

<sup>3</sup> Delacroix, H., *Psychologie de l'Art*, Bibliothèque de la Philosophie Contemporaine, Paris, 1927, pag. 184

„Cum să începi?” „De unde să-l iei?”. Chiar dacă se conturează numai aspectul exterior, se pune întrebarea: Cu ce se începe? Cu conturul? Cu ochii? Cu buzele? Cu mâinile?...

Citind textul, actorul începe prin a distinge particularul uman cerut, singurul care justifică acțiunile cuprinse în text. Dar cum poți desprinde acest particular care umple întreaga „*structură invizibilă*” ce se ascunde în spatele cuvintelor tipărite, când imaginația năvălește cu impresii generale, împrumutate. Despre Antigona, Hamlet, Nora, Joița, Vlaicu Vodă etc. există păreri variate, multiple, preconcepute, vagi, generale, păreri pe care actorul este tentat să le împrumute.

Pe de altă parte procesul de creație actoricească nu este numai un proces de cunoaștere, el este un proces de trăire. Concomitent, actorul cunoaște și trăiește personajul. Cunoașterea și trăirea sa se află strânsă interdependentă, una influențând-o pe cealaltă.

Pentru descoperirea adevăratului personaj – personajului pur, nealterat de concepții trecute, de păreri și imagini concepute a priori, este nevoie să se creeze o stare în care actorul să realizeze o *conștiință albă*, în care să nu apară impresiile trecutului, adică o conștiință care să primească numai *adevărata imagine a personajului*.

André Villiers, comentându-l pe Louis Jouvet, numește această atitudine „starea de naivitate”... „ca să spunem adevărul, munca intelectuală, meditația omului de litere, este întotdeauna bine venită, dar împreună cu domnul Louis Jouvet, trebuie să cerem în sfârși imperioasa necesitate a stării de naivitate și aceasta nu se poate face fără o prețioasă dispoziție artistică. Acesta este începutul: *să fii cultivat, să fii critic, psiholog, și să poți uita totul, revenind în momentul de creație, la starea de naivitate...*”. Pornind la elaborarea rolului, prin acest efort de „*purificare*”, efort în care actorul dezbrăcat de toate corupțiile, regăsește personajul în stare pură... Actorul, prin tatonări succesive și discontinue, ajunge la revelația personajului, la *intuirea vieții sale*”<sup>4</sup>. Așadar, rostul atitudinii de naivitate este acela de a ține piept oricărui bagaj preconceput, care ar putea fi un obstacol în descoperirea realității particulare a personajului. „Actorul ia în mâini cartea, ca pe o carte nouă și începe să citească ca și cum ar citi pentru prima oară rolul și piesa. Nu este lucru prea ușor... și el (actorul) se retrage cu Molière atât de departe cât poate... atât de departe unde este sigur că nimic și nimeni nu-i va tulbura în discuția lor. Și pentru a-l găsi (pe Molière) el se detașează din ce în ce, până la limita extremă, până la textul însuși și îl gustă în integralitatea lui. El trebuie să păstreze calmul necesar în fața năvalei contururilor aride. Astfel, actorul, îndepărtând tot ce se insinua între Molière și el, a scurtat drumul între ei doi. El a întinerit prin asta autorul, un autor de azi. Punctul de plecare este găsit”<sup>5</sup>

Aceeași indicație ne-o dă și Lucia Sturdza Bulandra: „Cu cât ne vom putea dezbăra de propria noastră personalitate în fața unui studiu, cu atât acesta va reuși mai limpede pentru cugetarea noastră”<sup>6</sup>.

Revelația personajului prin descoperirea întregului într-o particularitate caracteristică, citind textul „ca pentru prima oară” pornind de la acea atitudine de „naivitate”, se numește *intuirea personajului*, adică in-tuere – a vedea înăuntru.

Acest prag reprezintă nu numai înțelegerea personajului, dar și trăirea lui. De aici, cu ajutorul cunoașterii deductive și analizei, se deschide larg drumul creării vieți și al caracterului personajului.

<sup>4</sup> Villeiers, André, *La psychologie du comédien*, Odette-Lieutier, Paris, 1946, pp. 132- 144

<sup>5</sup> Jouvet, Louis, *L'interprétation de Molière*, Conferencia, 1 iunie 1938, Paris, pag. 667

<sup>6</sup> Sturdza Bulandra, op.cit, pag 142

Important de reținut este că intuirea, construirea imaginii interioare și întruchiparea nu constituie trei trepte succesive. Ele formează un triptic, prezent pe întreg parcursul activității de creație, etapele ei fiind determinate numai de accentul precumpănit ce cade asupra unuia sau altuia dintre componentii acestui triptic. În tot timpul desfășurării procesului creator, acești trei factori se influențează reciproc, unul dând celuilalt posibilitatea de a-și lărgi și perfecționa contribuția în realizarea personajului.

Actorii obișnuiesc să concretizeze forma particulară de acțiune intuită prin diferite asociații: „am găsit că Ofelia trebuie să facă impresia unei „porumbițe înconjurată de corbi”, și că la Curtea Danemarcei, înămolită în corupție și crime, ea era singura pictură limpede”<sup>7</sup>. Apărând spontan, intuiția este totuși rezultatul unor observații intenționale și întâmplătoare care duc la organizarea lentă și treptată de percepții și mișcări ce se determină reciproc și alternativ.

Pentru a lămuri mai bine fenomenul intuitiv, să luăm un exemplu din viață, exemplul care poate fi la îndemâna oricui. Adesea avem în fața noastră pe care credem că o „cunoaștem”. Știm cum o cheamă, câți ani are, cu ce se ocupă, ce dorește, ce știe etc. Deodată surprindem într-un gest oarecare sau în inflexiunea unui cuvânt, într-un zâmbet, într-o licărire a ochilor, o particularitate până atunci neobservată și care *brusc* ne dă posibilitatea să „pătrundem” în adâncul sufletului ei. Căutăm un sentiment intim de apropiere față de acea prezență, iar toate gesturile, cuvintele, atitudinile, întregul comportament se restructurează într-un alt om pe care îl cuprindem în totalitatea lui, întrevăzând toate reacțiile pe care le-ar putea avea în diverse situații și explicându-ne o serie de comportamente cărora până atunci nu le acordam o importanță prea mare. Din această clipă persoana respectivă nu numai că o cunoaștem, dar o înțelegem – o intuim – iar atitudinea noastră față de ea se remodelează în funcție de acest act de intuiție.

În concluzie, trebuie reținut că intuiția este un mijloc de cunoaștere și trăire a personajului, dar nu singurul. Ea are valoare pentru interpret numai în contextul cunoașterii complete, adică al cunoașterii deductive raționale.

---

<sup>7</sup> Romanescu, Aristizza, *30 de ani de teatru*, Ed. Librăriilor, București, 1904, pp. 181-182



## CAPITOLUL I

### CONSIDERAȚII GENERALE DESPRE STATUTUL ARTISTULUI

Comunitatea internațională, prin diverse organizații și organisme profesionale, s-a seziat de nenumărate ori cu privire la faptul că Artistul are nevoie de o recunoaștere a drepturilor sale, prin oficializarea unui statut universal acceptat și, de asemenea, adaptat și legiferat la nivelul fiecărei comunități și țări. La *Congresul Mondial UNESCO* privind statutul artistului *Artistul și Societatea*, de la Paris, din luna iunie 1997, s-a ajuns la o serie de rezoluții comune. Acestea recunosc dreptul la securitate socială, ca noțiune de bază, dar și că artistul poate trăi decent din profesia sa. Și astăzi, artiști din toate domeniile culturii se confruntă cu dificultăți sporite în obținerea de finanțări pentru munca lor. De asemenea, contractele lor de muncă sunt în general pe perioadă determinată, punctuale, fapt ce a devenit în ultimii ani o practică standard. Se întâmplă adeseori ca artiștii să subvenționeze propria lor muncă, sau contractul lor de muncă să fie aproape invariabil nesigur și, pentru majoritatea, prost plătit. Astfel, pentru a câștiga un trai decent și a beneficia de o protecție socială normală, statutul artistului este o problemă a fiecărui guvern și a politicilor locale regionale.

Ce este un artist? Există multiple accepțiuni ale acestui termen, dar putem defini artistul prin cele trei trăsături pe care le întâlnim în comun: fantezie, creativitate și talent. Munca artistului constă în realizarea unei opere originale, ca rezultat al îmbinării armonioase a fanteziei cu talentul, trecând printr-un proces de creativitate personală. La o privire contemporană, pe artiști îi regăsim în diverse activități și domenii. Am detectat o paletă de profesii artistice, fără ca această tablou să fie exhaustiv, astfel :

Statutul unui angajat este legat de natura juridică a tipului său de contract de muncă și forma în care angajatul este remunerat. Astfel, există 2 tipuri de contracte:

- de angajare, conform legislației muncii în vigoare, cu toate beneficiile sale (cuprinzând clauzele tradiționale: salariu garantat, sănătate și securitate în muncă, etc.), caz întâlnit la artiștii bugetari sau cei anajați în mediul

p				
r	•	actor	•	infografician
i	•	actor mânăitor	•	jongler
v	•	arhitect	•	machior
a	•	artist caligraf	•	magician
t	•	artist grafician	•	mastru de lumini
.	•	artist plastic	•	mastru de sunet
-	•	artist sudor	•	matematician
o	•	bucătar	•	mozaist
n	•	cineast	•	muzician
t	•	coafor	•	pictor
r	•	compozitor	•	poet
a	•	dansator	•	povestitor
c	•	desenator	•	programator informatician
	•	designer	•	realizator audiovizual și/sau
	•	designer de jocuri	TV	
	•	filozof	•	regizor
	•	fotograf	•	scriitor
	•	gravor	•	sculptor
			•	solist liric

te de prestări servicii, pe baza legislației de drept comun (civil sau privat), și a legii dreptului de autor.

În România, mulți artiști independenți au apelat la deschiderea unor întreprinderi proprii, intitulate P.F.A., I.I. sau I.F.<sup>8</sup>, ce prezintă ca avantaj simplificarea procedurilor legale de înființare și funcționare, cu un impozit de 16% pentru diferența dintre venituri și cheltuieli. Principalul dezavantaj este că aceste forme de organizare fiscală nu au personalitate juridică, acest lucru implicând răspunderea individuală a persoanei fizice în cazul P.F.A., a titularului întreprinderii individuale, în cazul I.I. și a membrilor întreprinderii familiale în cazul I.F. Acestea sunt singurele forme care, în țara noastră, conferă un așa-numit statut de auto-angajat, ceea ce în limba engleză se regăsește ca *self-employed*. Atât artiștii angajați la stat sau în mediul privat, cât și cei independenți ar trebui să beneficieze de dreptul la negociere colectivă și de sistemele de securitate socială. În multe țări din lume, din păcate, nu este cazul.

Dacă discutăm despre artiștii bugetari, aceștia își desfășoară activitatea de creație și sunt remunerați în baza unei norme de lucru. Cu toate acestea, așa-numitele condiții flexibile sau atipice de lucru au fost o realitate în creștere, pentru toate categoriile de artiști la care trebuie să se adapteze.

Comisiile UNESCO și OIM<sup>9</sup> au subliniat necesitatea de acțiune la nivel internațional pentru comunitatea artiștilor, prin implicarea miniștrilor de resort, nu doar cei de la cultură, ci și cei din finanțe, muncă și protecție socială și educație. Această necesitate apare din faptul că problemele artiștilor și ale muncii acestora se încadrează într-o gamă largă de ministere, guvernele trebuind să țină seama de nevoile profesiilor artistice, pentru o abordare inter-ministerială a economiei culturii.

Recomandarea UNESCO cu privire la Statutul artistului din 1980 nu a avut potențial de armonizare a sistemelor. Aceasta definește principalii termeni de lucru: artist și statut, și sunt menționate principiile generale și *spiritul* în care trebuie citite recomandările care sunt adresate statelor membre UNESCO și vizează acțiunile pe care acestea sunt încurajate să le adopte în ce privește: vocația și pregătirea artiștilor, statutul social al artiștilor, angajabilitatea, condițiile de muncă și de trai, organizațiile profesionale și cele sindicale, politicile culturale și participarea la viața socială.

Acest aspect este esențial, datorită faptului că, în ultimul deceniu, artiștii și munca lor au dobândit o mai mare mobilitate. Așa precum aria de prestare artistică a devenit internațională (artiștii se pot organiza în mari conglomerate multinaționale) și măsurile ar trebui să respecte aceeași logică: sisteme de deduceri fiscale, criteriile profesionale, asigurări de sănătate și de protecție socială. Anumite categorii profesionale - dansatori, actori, artiști vizuali și altele - au nevoi specifice, pe care guvernele nu ar trebui să le ignore.

O situație aproape paradoxală în România este legată de aplicarea Codului Fiscal (legea nr.571/2003) pentru artiștii *persoane fizice* care prestează activități în baza legii nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe. Astfel, potrivit anunțului Agenției Naționale de Administrare Fiscală (A.N.A.F.) de la persoanele fizice care au declarat realizarea unor venituri care depășesc plafonul de 35.000 euro (119.000 lei) „A.N.A.F. recuperează retroactiv TVA” în procent de 24%. Ca urmare a verificărilor efectuate în anul 2011, A.N.A.F. a constatat următoarele<sup>10</sup>:

<sup>8</sup> P.F.A. – Persoană fizică autorizată, I.I. – Întreprindere Individuală, I.F. – Întreprindere familială

<sup>9</sup> OIM – Organizația Internațională a Muncii

<sup>10</sup> <http://www.anaf.ro/public/wps/portal/ANAF>



a. *Activitatea desfășurată de persoanele fizice a fost efectuată în mod independent, astfel că organele fiscale au procedat/vor proceda la stabilirea eventualelor obligații fiscale față de bugetul de stat și/sau la înregistrarea ca plătitor de TVA, în funcție de situația specifică fiecărui caz în parte.*

b. *Activitatea desfășurată de persoanele fizice reprezintă o activitate dependentă, contractele încheiate nu reflectă realitatea economică, astfel că inspecția fiscală se va extinde și la contribuabilii plătitori de venit în vederea stabilirii situației fiscale reale.*

Sorin Blejnar, fost președinte A.N.A.F.:

“Fiecare caz controlat pe drepturi de autor a fost, este și va fi tratat în parte, fiecare act fiind analizat cu atenție. Dovada este faptul că urmare a verificărilor efectuate până în prezent, pe lângă persoanele fizice care au desfășurat activități independente și care au obligația plății TVA, s-au identificat și persoane fizice, de exemplu din categoria socioprofesională a actorilor, care, deși aveau încheiate contracte de drepturi de autor, în realitate au desfășurat activități de natură economică dependentă. În acest ultim caz, A.N.A.F. a declanșat și va declanșa acțiuni de inspecție fiscală, conform reglementărilor legale în vigoare, și la plătitorii de venit pentru stabilirea în sarcina acestora a obligațiilor fiscale neachitate la bugetul general consolidat.”<sup>11</sup>

*Astfel, persoanele fizice române care obțin venituri din drepturi de proprietate intelectuală, vor completa și depune la organele fiscale formularul 200 “Declarație de înregistrare fiscală/Declarație de mențiuni pentru persoane fizice române”. Declarația se depune direct sau prin împuternicit/reprezentant fiscal la registratura organului fiscal competent sau la poștă prin scrisoare recomandată.*

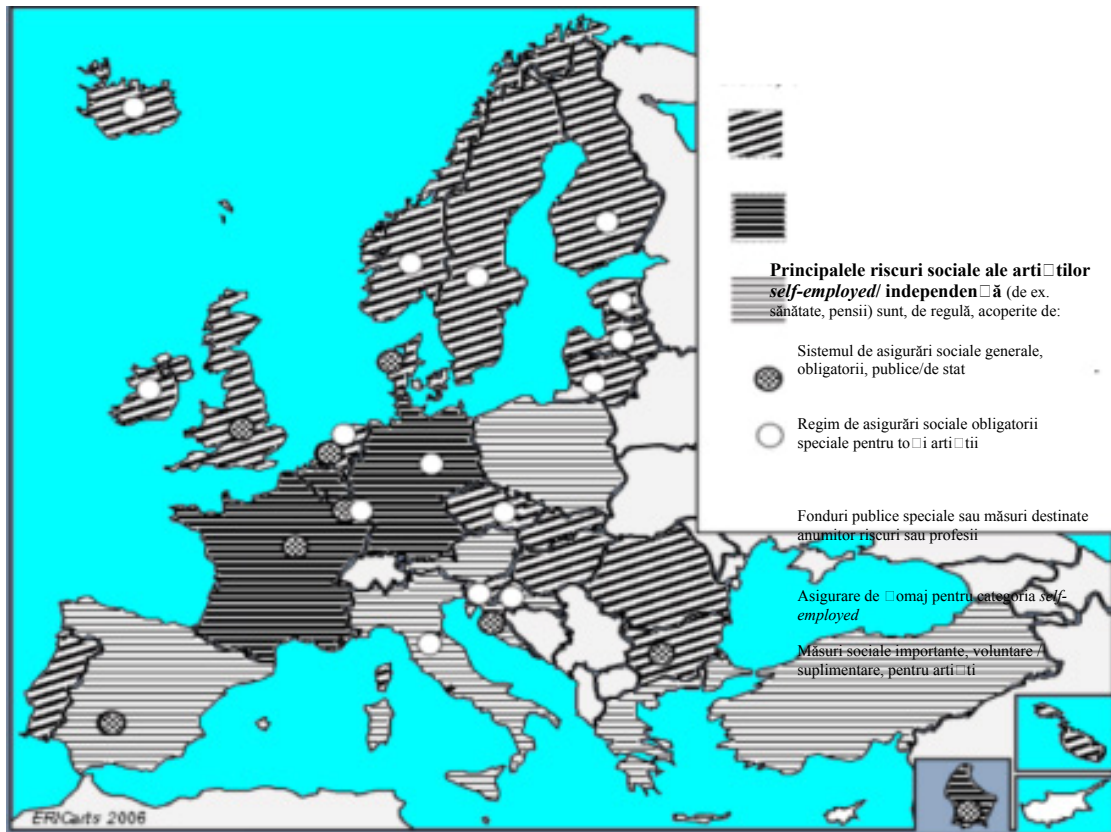
În ceea ce privește impozitarea majorele dificultățile întâmpinate de artiști în acest domeniu pot fi rezumate astfel:

- *Mari dificultăți provocate de statutul angajării multiple în ceea ce privește calculul impozitului pe venit pentru plățile aferent;*
- *Absența totală sau parțială a deducerilor pentru cheltuielile profesionale;*
- *Impozitul continuu pe venitul neregulat (spre deosebire de asigurarea calculării mediei venitului pentru artiști așa cum se face pentru personalul angajat ocazional);*
- *Statutul redevențelor și a compensațiilor pentru copyright ca “venit”;*
- *Disproporția cotelor de TVA pentru serviciile și produsele culturale și condițiile pentru scutirea organizațiilor culturale și a artiștilor individuali.*

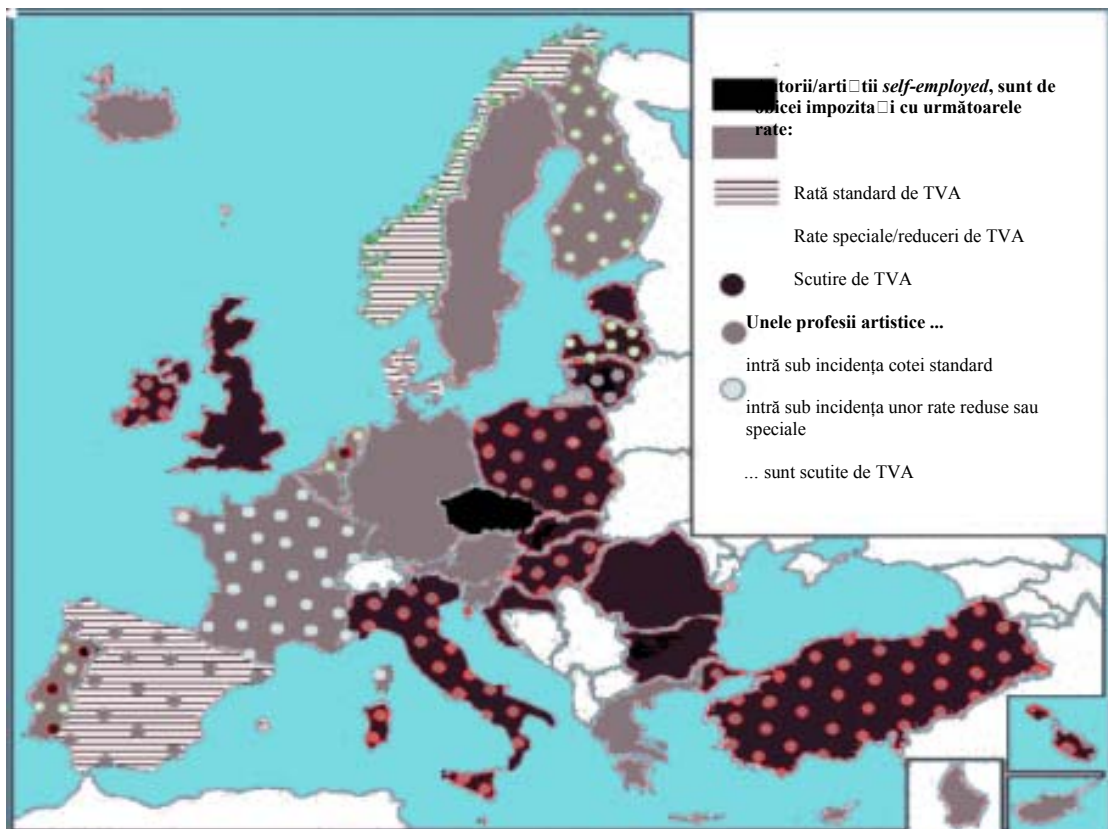
Pentru o imagine cât mai concudentă și pentru a identifica visual abordările naționale referitoare la asistența socială, cota TVA și deducerile de taxe în Europe am inserat mai jos trei harți ce relevă o imagine concretă asupra imaginii creatorilor.

---

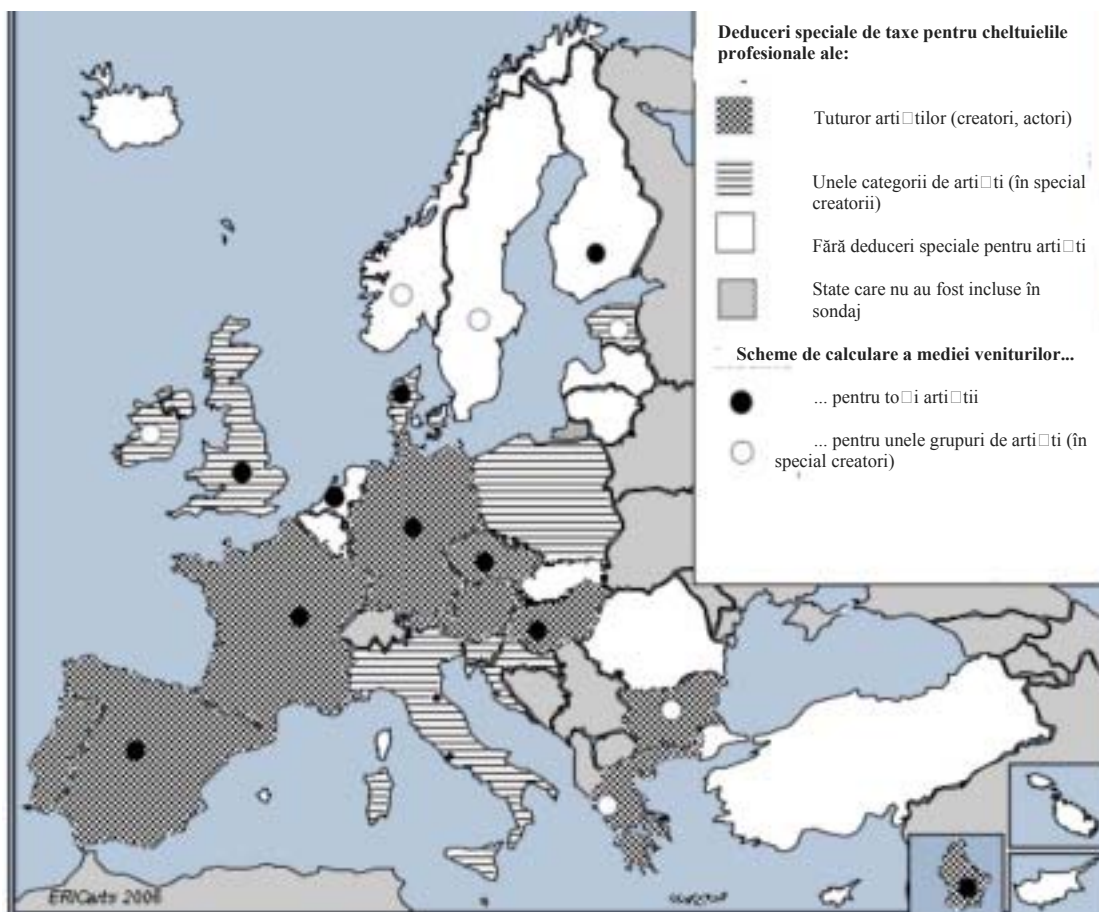
<sup>11</sup> <http://www.anaf.ro/public/wps/portal/ANAF>



Harta 1.1: Asistența socială a artiștilor în Europa



Harta 1.2: Rata de TVA în sectorul Artelor Creative în Europa



Harta 1.3: *Deduceri de taxe în sectorul Artelor Creative în Europa*

Surse principale: Consiliul Europei/Ericarts Compendium de Politici Culturale și Tendințe în Europa, 2006, Sondaj EAEA, 2002; UNESCO: *Artistul și Societatea*, 1997

În România, începând din luna iulie 2012, obligativitatea de a plăti TVA este stabilită pentru persoanele fizice sau juridice care depășesc cifra de afaceri de 65.000 euro pe an.

În noiembrie 2003, a avut loc la Vilnius Conferința Internațională "Punerea în aplicare a Recomandării privind statutul artistului și a Acordului de la Florența". Au participat artiștii și reprezentanții ai organizațiilor de artă și instituții culturale din Armenia, Austria, Republica Cehă, Croația, Danemarca, Germania, Ungaria, Estonia, Islanda, Letonia, Lituania, Polonia, Portugalia, România, Rusia și Slovacia. Declarația finală a Congresului Mondial din 1997 privind statutul artistului a avut loc la Paris, rămând documentele principale care definesc statutul artistului în societatea contemporană. Participanții la conferință au afirmat:

*1. Creația artistică este un element fundamental al identității culturale și al dezvoltării durabile viitoare și prezente în Europa.*

2. *Expresiile libere și individuale ale creativității artistice ar trebui să continue să constituie interesul major al politicilor culturale, atât în ceea ce privește statele naționale cât și Uniunea Europeană în general.*

3. *Arta a fost și continua să fie o parte esențială a creativității umane și sociale, a dialogului intercultural, a dezvoltării democrației și coeziunii sociale; viitorul Europei depinde de atenția pe care statele sale și societatea o acordă artei, de abilitatea acestora de a asculta vocea artiștilor și de a le îmbunătăți statutul.*

4. *Un nou instrument al diversității culturale care să nu aducă prejudicii cadrului legal internațional aplicabil schimburilor de bunuri și servicii culturale nu și-ar atinge scopurile. În ce privește procesul de redactare al Convenției UNESCO pentru Diversitate Culturală, statele membre ar trebui să țină seama de rolul decisiv al reglementărilor comerciale internaționale pentru diferitele culturi.*

5. *Susținerea și finanțarea artelor ar trebui facilitată prin finanțare publică precum și prin stabilirea unor parteneriate și modele combinate de finanțare pentru a oferi condiții de muncă rezonabile pentru artiștii independenți sau organizațiile artiștilor.*

6. *Autoritățile publice ar trebui să le ofere artiștilor premisele pentru activitatea lor creativă și să prevadă posibilitățile unor astfel de premise în procesul de planificare a reconstrucției orașelor și diferitelor localități.*

7. *Multipele interdependențe între societatea bazată pe cunoaștere și artă ar trebui cunoscute deoarece, printre altele, conținutul utilizat este oferit de artiși. Toate domeniile de educație și pregătire artistică, precum și educația pentru artă (formarea publicului) sunt de o importanță decisivă.*

8. *Drepturile de autor și drepturile conexe sunt încă insuficient reglementate în numeroase state, ceea ce cauzează pierderi enorme atât statelor respective cât și deținătorilor acestor drepturi. Odată cu dezvoltarea noilor tehnologii, o protecție adecvată a acestor drepturi ar trebui instituită, inclusiv prin întărirea gestionării colective a acestor drepturi.*

9. *Cadrele legislative naționale ar trebui să prevadă măsuri de îmbunătățire a condițiilor socio-economice ale vieții artiștilor. Totodată, mediul de reglementare ar trebui să le permită artiștilor să se asocieze în diferite forme de organizare pentru a-și proteja drepturile prin negocieri colective, cu ajutorul unor specialiști în științe juridice.*

10. *Artiștii din țările în curs de aderare și asociate UE se confruntă nu doar cu noi oportunități, ci și cu serioase provocări și amenințări derivate din producțiile muncii de creație și condițiile economice și sociale neunitare. Efectele negative posibile ale armonizării sistemelor de taxare directă și indirectă ne îngrijorează în mod special.*

11. *Dialogul între culturi și civilizații stimulează creativitatea, percepția universală asupra culturii, toleranța și armonia. Statele care nu au ratificat Acordul de la Florența ar*